

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА

Кафедра права та інформаційної справи

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни « Кримінальне право »

на тему: « Кримінальна відповідальність за умисне легке тілесне
ушкодження »

Студентка-виконавець:

Бойко І.В

Група ЮР-21

Керівник курсової роботи:

Ландіна А.В

викладач

Курсова робота захищена з оцінкою

відмінно (92%)

Протокол захисту курсових робіт

№ _____ від _____ 20__ р.

Черкаси 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ.125 КК УКРАЇНИ.....	6
1.1. Об'єкт кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження».....	6
1.2. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України.....	11
РОЗДІЛ 2. СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА СТ.125 КК УКРАЇНИ.....	16
2.1. Суб'єкт кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження».....	16
2.2. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження».....	18
РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ЛЕГКЕ ТІЛЕСНЕ УШКОДЖЕННЯ.....	21
3.1. Кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України.....	21
3.2. Відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України від суміжних правопорушень.....	22
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

Актуальність теми. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Визнання здоров'я людини та її особистої недоторканності однією з найвищих соціальних цінностей держави обумовлює визначення одним з пріоритетних напрямів останньої запровадження дієвих правових норм щодо юридичної відповідальності за порушення права на здоров'я та тілесну недоторканність на рівні кримінально-правової охорони.

Водночас складні соціально-економічні умови та зростання напруженості у суспільстві призводять до підвищення рівня конфліктності між громадянами, і, як наслідок, зростання у структурі протиправності кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень.

Вказана категорія правопорушень становить особливу суспільну небезпеку у зв'язку з посяганням на одне з найцінніших благ людини – здоров'я.

Більше того, значна частина цих кримінальних правопорушень супроводжується спричиненням потерпілим додаткової моральної та матеріальної шкоди.

Проблемами вивчення питань, які стосуються кримінально-правової характеристики легкого тілесного ушкодження займалися різні вчені, як теоретики, так і практики, а саме: Ю.О. Поліщук, В.В. Логінова, О.М. Гуров, Л.І. Тіцька, В.Г. Дрозд, І.І. Давидович, М.І. Панов, М.І. Хавронюк, С.О. Сафронів, Т.В. Підченко, І.І. Давидович та багато інших.

Мета і завдання дослідження. Головною метою дослідження є комплексний аналіз об'єкту, суб'єкту, об'єктивної та суб'єктивної сторін кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Умисне легке тілесне ушкодження» [2], а також висвітлення кваліфікаційних ознак даного кримінального правопорушення та

його відмежування від інших кримінальних правопорушень. Досягнення мети здійснювалось шляхом вирішення наступних **завдань**:

- 1) розглянути об'єкт кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження»;
- 2) охарактеризувати об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України;
- 3) дослідити суб'єкт кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження»;
- 4) проаналізувати суб'єктивну сторону кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження»;
- 5) з'ясувати кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України;
- 6) визначити відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України від суміжних правопорушень.

Об'єктом дослідження курсової роботи виступають суспільні відносини, у сфері кримінально-правової охорони здоров'я та тілесної недоторканності людини.

Предметом дослідження курсової роботи є кримінально-правова характеристика кримінального правопорушення, передбаченого ст.. 125 КК України «Умисне легке тілесне ушкодження».

Методи дослідження використані в роботі можна розподілити на дві групи: загальнонаукові (діалектичний, історичний, логічний, системний аналіз) і спеціальні (документального аналізу, порівняльно-правового) методи та прийоми наукового пізнання.

Діалектичний метод як загальнонауковий дозволив проаналізувати сутність умисного легкого тілесного ушкодження.

Формально-логічний метод допоміг розкрити зміст поняття, які становлять предмет дослідження, викласти концептуальні положення, а також сформулювати відповідні висновки.

Системний (структурний і функціональний) метод надав можливість визначити об'єктивні та суб'єктивні ознаки даного кримінального правопорушення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є комплексним кримінально-правовим дослідженням умисного легкого тілесного ушкодження. До найважливіших положень, які відображають наукову новизну курсової роботи, варто віднести обґрунтування нових теоретичних висновків, уточнення змісту окремих понять, розроблення пропозицій та рекомендацій, які мають важливе значення для науки кримінального права та практики застосування кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за легкі тілесні ушкодження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі пропозиції і висновки можуть бути використані:

- у процесі подальшого розвитку теоретико-методологічних та концептуальних засад кримінальної відповідальності за нанесення тілесних ушкоджень;
- у правотворчій роботі – як теоретичний матеріал для розробки нового законодавства та вдосконалення діючої нормативно-правової бази, що регламентує відповідальність за нанесення тілесних ушкоджень;
- у практичній діяльності правоохоронних органів – для вдосконалення процесу притягнення до відповідальності за нанесення тілесних ушкоджень;
- у навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників та навчальних посібників з кримінального права України;
- у викладанні таких дисциплін, як «Кримінальне право»;
- у науково-дослідницькій роботі студентів.

Структура роботи зумовлена метою і завданнями дослідження, складається зі вступу, трьох розділів, що мають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (29 найменувань). Загальний обсяг роботи – 30 сторінок, з яких 20 – основний текст.

РОЗДІЛ І

АНАЛІЗ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ.125 КК УКРАЇНИ

1.1. Об'єкт кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження»

Питання прав та свобод людини і громадянина на сучасному рівні життя є найважливішою проблемою внутрішньої і зовнішньої політики всіх держав світової співдружності. Стан справ у сфері забезпечення прав і свобод особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому. Особа реалізує себе через участь у суспільному житті, через суспільні відносини.

Охорона прав і свобод людини і громадянина є пріоритетним завданням будь-якої сучасної держави. Вона ґрунтується на визнаних міжнародною спільнотою документах, таких як Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародні пакти «Про громадянські і політичні права», «Про економічні, соціальні і культурні права» 1966 р., Декларація прав дитини 1989 р., Хартія Європейського Союзу про основні права 2000 р. та багатьох інших.

Кожна країна, яка взяла на себе обов'язок виконувати міжнародні конвенції з прав людини, повинна керуватися їхніми принципами і нормами у своєму внутрішньому законодавстві, створювати умови для здійснення і захисту прав і свобод кожної людини.

Закріплені у Конституції України права та свободи людини і громадянина гарантуються і захищаються чиним законодавством. Однією з таких гарантій є кримінально-правовий захист прав і свобод від протиправних посягань [1].

Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на життя й здоров'я особи, руйнують і спотворюють ці найцінніші блага, а також наражають на небезпеку заподіяння їм шкоди.

Розглядаючи об'єкт цих посягань, слід пам'ятати, що в розділі II Особливої частини КК України об'єднано посягання на два різних родових об'єкти – суспільні відносини щодо охорони життя та суспільні відносини щодо охорони здоров'я особи.

Серед всіх кримінальних правопорушень, закріплених КК України, одним з найпоширеніших та таких, що представляють підвищену суспільну небезпечність, є кримінальні правопорушення, пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень різного рівня тяжкості.

Відповідно до ст. 125 КК України законодавцем закріплено кримінальну відповідальність за нанесення умисних легких тілесних ушкоджень.

В науці кримінального права до об'єктивних ознак складу кримінального правопорушення відносять об'єкт та об'єктивну сторону, які послідовно будуть розглянуті в аспекті досліджуваного кримінального правопорушення.

Кожне кримінальне правопорушення посягає на певний об'єкт, завдає йому істотної шкоди або загрожує завданням подібної шкоди. Виходячи з цього, необхідно констатувати, що протиправне діяння неможливе без об'єкта, проти якого воно спрямоване.

Дослідження об'єкта кримінального правопорушення посідає важливе місце в теорії кримінального права та є першочерговим у практиці застосування кримінального закону. Поглиблене вивчення проблеми об'єкта допомагає з'ясувати соціальну і правову сутність та характер і ступінь будь-якого суспільно небезпечного посягання, у тому числі й протиправного. Визначення об'єкта кримінального правопорушення, в першу чергу, дає можливість правильно кваліфікувати, відмежувати від інших кримінальних правопорушень та найбільш повно розкрити соціально-правовий зміст, юридичні якості кримінального правопорушення. Все це врешті-решт дозволяє правильно визначитися з кримінальною відповідальністю та призначенням справедливого покарання. Чітке визначення об'єкта кримінального правопорушення також сприяє точному встановленню його місця у системі Особливої частини КК України [3, с. 51].

Правильне визначення безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення має суттєве значення для його кваліфікації. При цьому необхідно враховувати, що протиправні посягання фактично завжди спричиняють шкоду не одній, а одразу кільком групам суспільних відносин, а їх суспільна небезпечність не вичерпується лише погрозою родовому об'єкту, оскільки в соціальній життєдіяльності одна група відносин завжди взаємодіє з цілим рядом інших. Саме тому при встановленні безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення слід визначати, яким суспільним відносинам у першу чергу завдається шкода від протиправного посягання [4, с. 104-106].

Згідно з ч.1 ст.1 КК України об'єктами кримінально-правової охорони є права і свободи людини і громадянина, власність, громадський порядок та громадська безпека, довкілля, конституційний лад України, а також мир і безпека людства [2].

Саме за допомогою правильного та чіткого визначення об'єкта встановлюється характер і ступінь тяжкості суспільно небезпечного посягання, що впливає і на призначення засудженому необхідного та достатнього для виправлення покарання [5, с. 57-59].

Найбільш поширеною класифікацією об'єктів є так звана «вертикальна» класифікація. Вона розрізняє об'єкти загальні, родові і безпосередні.

Загальний об'єкт – це сукупність усіх суспільних відносин, охоронюваних кримінальним правом від протиправних посягань. Загальний об'єкт кримінального правопорушення, як відзначалося, в узагальненому виді представлений у ст. 1 КК України – це права і свободи людини і громадянина, власність, громадський порядок та громадська безпека, довкілля, конституційний устрій України, мир і безпека людства. Загальний об'єкт – це ціле, на яку-небудь частину якого посягає кожне кримінальне правопорушення. Загальний об'єкт кримінального правопорушення дає цілісне представлення про ті блага, інтереси, цінності, що сучасне суспільство і держава вважають настільки соціально значимими, що передбачають кримінальну відповідальність у випадку заподіяння чи можливості заподіяння їм істотної шкоди [6, с. 42].

Родовий об'єкт — це об'єкт, що охоплює визначене коло тотожних чи однорідних по своїй соціально-політичній чи економічній сутності суспільних відносин, що у силу цього повинні охоронятися єдиним комплексом взаємозалежних кримінально правових норм [7, с. 33].

Представлення про родові об'єкти кримінальних правопорушень дає рубрикація Особливої частини КК по розділах, оскільки саме родовий об'єкт кримінального правопорушення покладений в основу кодифікації і класифікації норм Особливої частини.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення має найбільше істотне значення для правотворчої і правозастосовчої діяльності. Під ним варто розуміти ті конкретні суспільні відносини, що поставлені законодавцем під охорону визначеного кримінального закону і яким заподіюється шкода кримінальним правопорушенням.

Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення також як і загальним, і родовим є суспільні відносини, а не які-небудь блага, цінності, у тому числі і сама людина. Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення має важливе практичне значення для кваліфікації діяння. Правильне його встановлення є іноді вирішальним фактором при розмежуванні одного кримінального правопорушення від іншого.

Безпосереднім об'єктом конкретного кримінального правопорушення є певне, окреме конституційне право чи свобода людини або громадянина, проти яких спрямоване протиправне діяння.

Отже, родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 КК України виступають суспільні відносини щодо охорони здоров'я особи.

Тілесне ушкодження — це протиправне заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини, що виражається в порушенні анатомічної цілості або фізичної функції органів і тканин тіла людини.

Об'єктом тілесного ушкодження є здоров'я людини. Будь-яке тілесне ушкодження заподіює певну шкоду здоров'ю людини.

Основною групою протиправних посягань на здоров'я є заподіяння тілесних ушкоджень. Залежно від ступеня тяжкості тілесні ушкодження поділяють на: тяжкі тілесні ушкодження; тілесні ушкодження середньої тяжкості; легкі тілесні ушкодження [8, с. 84].

Будь-яке тілесне ушкодження незалежно від ступеня його тяжкості заподіює певну шкоду здоров'ю людини, а посягання правопорушника на здоров'я порушує право людини на здоров'я.

Здоров'я звичайно прийнято визначати як нормальне функціонування тканин і органів тіла людини. Здоров'я людини може бути об'єктом тілесного ушкодження з моменту початку пологового процесу. Закон однаковою мірою охороняє здоров'я будь-якої людини незалежно від того, яким є це здоров'я фактично (здоров'я бездоганно здорової людини, здоров'я хворого, божевільного, людини, яка перебуває в безнадійному стані внаслідок травм, хвороби тощо), а також незалежно від її моральних якостей, віку (немовляти, старого), службового становища [9, с. 101-103].

Тілесним ушкодженням є посягання на здоров'я іншої людини. Заподіяння самому собі тілесного ушкодження, навіть тяжкого, за загальним правилом не є кримінальним правопорушенням і тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, коли, порушуючи державні та суспільні інтереси, воно є засобом вчинення іншого кримінального правопорушення.

Легкими тілесними ушкодженнями вважаються тілесні ушкодження, які:

- 1) не містять ознак тяжких ушкоджень (ст. 121 КК України) чи ушкоджень середньої тяжкості (ст. 122 КК України);
- 2) викликають короточасний розлад здоров'я потерпілого чи незначну стійку втрату працездатності (ч. 2 ст. 125 КК України) або не спричиняють зазначених наслідків (ч. 1 ст. 125 КК України).

Легке тілесне ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності, – це ушкодження, що має незначні скороминущі наслідки тривалістю не більш як шість днів. Спричинення

цих тілесних ушкоджень кваліфікується як вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК України.

Короткочасним належить вважати розлад здоров'я тривалістю понад шість днів, але не більше як три тижні (21 день).

Під незначною стійкою втратою працездатності розуміють втрату загальної працездатності до 10%.

Отже, тілесне ушкодження – це протиправне заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини, що виражається в порушенні анатомічної цілості або фізичної функції органів і тканин тіла людини. Об'єктом тілесного ушкодження є здоров'я людини. Будь-яке тілесне ушкодження заподіює певну шкоду здоров'ю людини. Родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 КК України виступають суспільні відносини щодо охорони здоров'я особи. Безпосереднім об'єктом досліджуваного кримінального правопорушення є здоров'я людини.

1.2. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України

У науці вітчизняного кримінального права домінує точка зору про те, що об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення – це зовнішня сторона діяння, яка виражається у вчиненні передбаченого законом діяння (дії чи бездіяльності), що заподіює чи створює загрозу заподіяння шкоди об'єкту кримінального правопорушення.

Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення характеризується у класичній вітчизняній теорії кримінального права як сукупність ознак, які визначають зовнішню сторону кримінального правопорушення і характеризують суспільно-небезпечне діяння (дію або бездіяльність), його шкідливі наслідки та причиновий зв'язок між діянням та наслідками, який зумовив настання останніх, а також місце, час, обстановку,

спосіб, стан, знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення [10, с. 64].

Ці ознаки можуть бути як обов'язковими, так і факультативними. В тих випадках, коли вказівка на ознаку об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення введена в закон, то вона потребує спеціального вивчення, оскільки це має значення для кваліфікації кримінального правопорушення [11, с. 151-152].

Обов'язковими (необхідними) ознаками об'єктивної сторони як елемента складу кримінального правопорушення є: діяння (дію чи бездіяльність), суспільне небезпечні наслідки і причинний зв'язок.

Диспозиція ст. 125 КК України закріплює три обов'язкові умови караності легкого тілесного ушкодження:

- а) умисне легке тілесне ушкодження без розладу здоров'я;
- б) умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я;
- в) умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило незначну втрату працездатності

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 125 КК України відноситься до кримінальних правопорушень з матеріальним складом, адже для кваліфікації суспільно небезпечного діяння за вказаною статтею КК України необхідна наявність наслідків – легких тілесних ушкоджень.

З об'єктивної сторони умисне легке тілесне ушкодження може бути вчинене дією або бездіяльністю винного. Умисні легкі тілесні ушкодження, як правило, вчиняються шляхом дії.

Прикладом заподіяння тілесних ушкоджень шляхом дії слугує ситуація, зазначена у вироку Іванівського районного суду Одеської області від 04.01.2018 року по справі № 499/978/17 (провадження № 1-кп/499/14/18). Так, 01.08.2017 року близько 20.00 години (точний час не встановлено), обвинувачений ОСОБА_1 76 перебував на пасовищі за межами присадибної ділянки АДРЕСА_2, де в цей час перебувала також потерпіла ОСОБА_2,

ІНФОРМАЦІЯ_5, між якою та ОСОБА_1 за роки сусідства склалися неприязні стосунки по причинні випасу домашньої худоби. При зустрічі обвинуваченого з потерпілою в вищевказаний час та місце, між ними знову виникла сварка на ґрунті неприязних стосунків та конфлікту щодо випасання домашньої худоби, в ході якої обвинувачений кулаком правої руки здійснив один удар в обличчя потерпілій ОСОБА_2 (курсив наш – В.К.), від чого остання впала на землю [12].

Своїми протиправними діями ОСОБА_1 спричинив ОСОБА_2 тілесні ушкодження у вигляді синців обличчя та тулубу, які відповідно до висновку судово-медичної експертизи №49 від 03 серпня 2017 року відносяться до легких тілесних ушкоджень, мають поверхневий характер та незначні, скороминучі наслідки (не більше 6 днів), за що був визнаний винним у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст.125 КК України та засуджений до покарання у вигляді громадських робіт у розмірі 160 годин [12].

Подібна ситуація є класичною. Більшість кримінальних правопорушень у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень вчиняються за схожим сценарієм: конфлікт – нанесення ушкоджень шляхом застосування фізичної сили або знарядь правопорушень.

Практика розслідування цих кримінальних правопорушень свідчить про те, що мотиви і цілі скоєних діянь є різноманітними: ревності, помста, неприязнь в особистих стосунках, хуліганство.

На сьогодні способи заподіяння тілесних ушкоджень можна розділити на дві групи: заподіяння тілесних ушкоджень з використанням будь-яких знарядь або підручних предметів як знаряддя; заподіяння тілесних ушкоджень без використання знарядь, тобто застосовується виключно фізична сила правопорушника [13, с. 358].

Бездіяльність має місце тоді, коли винний не вчиняє певних дій, які він повинен був і міг вчинити стосовно іншої людини, що потягнуло за собою заподіяння шкоди її здоров'ю у вигляді тілесних ушкоджень.

Цікавою з точки зору нашого дослідження є ситуація, описана у вироку Нетішинського міського суду Хмельницької області від 17.05.2013 року по

справі № 1-кп/679/29/2013. Так, 20 квітня 2013 року близько 18 год. 30 хв., ОСОБА_1, перебуваючи біля квартири № 55, що в будинку № 2 по вул. Будівельників в м. Нетішин, під час сварки з ОСОБА_2, на підґрунті неприязних відносин, умисно нацькувала на останню свою собаку бійцівської породи «Підбуль», яка вкусила ОСОБА_2 за кисть лівої руки та спричинила їй тілесні ушкодження у вигляді рани в ділянці долонної та тильної поверхні лівої кисті, двох саден тильної поверхні лівої кисті, що відносяться до категорії тілесних ушкоджень легкого ступеня тяжкості. За вказане діяння ОСОБУ_1 було визнано винною у вчиненні правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК України та їй призначено покарання у виді штрафу в розмірі 850 грн. [12].

Для визначення тяжкості тілесних ушкоджень у законодавстві, кримінальній теорії, судовій медицині та правозастосовній практиці використовуються три критерії: а) паталого-анатомічний (медичний), який є головним; б) економічний, який є додатковим; в) естетичний, який також є додатковим. Тілесні ушкодження слід відрізняти від удару, побоїв, інших насильницьких дій, мордування, які завдають фізичного болю, але не спричиняють тілесних ушкоджень (тобто прямо до них не відносяться) [14, с. 515].

Судово-медичне визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень проводиться згідно з Кримінальним та Кримінально-процесуальним кодексами України і Правилами судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень [15, с. 104].

Для відповідальності за тілесне ушкодження необхідно, щоб заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини було протиправним. Заподіяння такої шкоди за обставин, які виключають протиправність діяння, усуває відповідальність за тілесні ушкодження. Так, зокрема, не є кримінальним правопорушенням заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини в стані необхідної оборони за умови, що не були перевищені її межі. Протиправність відсутня й у випадках, коли тілесне ушкодження заподіяне за наявності інших обставин, що виключають протиправність діяння, зокрема при затриманні правопорушника без

перевищення необхідних для цього заходів, у стані крайньої необхідності при дотриманні усіх її умов [15, с. 101-103].

Не мають протиправного характеру й тілесні ушкодження, заподіяні під час спортивних змагань (футбол, хокей, бокс, боротьба та ін.), в яких добровільно брав участь потерпілий. При цьому необхідно, щоб такі змагання дозволялися компетентними органами і щоб заподіяння тілесних ушкоджень їх учаснику не було наслідком умисного порушення встановлених правил. Згода потерпілого на заподіяння йому тілесних ушкоджень може усувати їх протиправність лише за умови, що цю згоду не було дано для досягнення суспільно небезпечних і, тим більше, протиправних цілей [16, с. 154].

Отже, з об'єктивної сторони умисні легкі тілесні ушкодження характеризуються: суспільно небезпечними діяннями у виді фізичного впливу; суспільно небезпечними наслідками, встановленими судово-медичною експертизою; необхідним причинним зв'язком між діянням і наслідками; місце, час, спосіб, знаряддя і обстановка вчинення кримінального правопорушення на кваліфікацію не впливають.

РОЗДІЛ 2

СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА СТ.125 КК УКРАЇНИ

2.1. Суб'єкт кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження»

Одним з провідних інститутів кримінального права є інститут суб'єкта кримінального правопорушення. Цей важливий інститут має давні коріння. Саме суб'єкт кримінального правопорушення є одним із обов'язкових елементів складу кримінального правопорушення, без якого не може наставати кримінальна відповідальність. Його умовно можна вважати основним елементом складу кримінального правопорушення, адже саме суб'єкт вчинює винні, протиправні, суспільно небезпечні діяння, що посягають на об'єкт кримінального правопорушення.

Відсутність суб'єкта виключає наявність складу кримінального правопорушення загалом і зумовлює відсутність підстав для притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України, суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого, відповідно до КК України, може настати кримінальна відповідальність [2].

Спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа [2].

Тобто кримінальний закон наділяє суб'єкта кримінального правопорушення наступними трьома взаємопов'язаними ознаками:

- 1) фізична особа;
- 2) осудна особа;

3) особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Ознака осудності є обов'язковою і полягає у тому, що правопорушник може усвідомлювати свої дії та керувати ними. Ці факти за необхідності встановлюються в рамках відповідної експертизи.

Осудність – це нормальний психічний стан особи, що характеризується двома критеріями: юридичним і психологічним. Юридичним критерієм осудності є факт вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого законом про кримінальну відповідальність, психічно здоровою особою, здатною повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) (фактичну сторону та суспільну небезпечність свого діяння) та керувати ними під час вчинення кримінального правопорушення. Під психологічним критерієм осудності розуміють стан свідомості особи, її здатність до усвідомленої діяльності [17, с. 67].

Зазначимо, що встановлення кримінальної відповідальності за одні й ті самі діяння в різних статтях Особливої частини КК України або ж у різних частинах однієї статті за ознаками загального та спеціального суб'єкта є одним із найбільш поширених видів диференціації кримінальної відповідальності, дає змогу врахувати підвищену суспільну небезпеку вчинення того чи іншого кримінального правопорушення різними групами суб'єктів, а також має важливе значення для проведення кваліфікації [18, с. 144-145].

Отже, теоретичне вирішення питання про суб'єкт кримінального правопорушення повинно насамперед служити практиці боротьби із протиправністю. Розробки в науці кримінального права можуть бути сприйняті практикою лише в тому випадку, якщо достатньою мірою конкретизовані і базуються на реальних умовах життя суспільства [19, с. 37].

Таким чином, суб'єкт досліджуваного кримінального правопорушення загальний – особа, що досягла 16-річного віку.

2.2. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення «Умисне легке тілесне ушкодження»

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення – це внутрішня сторона кримінального правопорушення, тобто психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості і волі до суспільна небезпечного діяння, котре нею вчиняється, і до його наслідків.

Зміст суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення характеризують певні юридичні ознаки. Такими ознаками є вина, мотив та мета вчинення кримінального правопорушення. Вони тісно пов'язані між собою, проте їх зміст і значення у кожному випадку вчинення кримінального правопорушення неоднакові.

Ознаки суб'єктивної сторони конкретного складу кримінального правопорушення або називаються в диспозиції статті КК України, або визначаються характером протиправного посягання. Вони мають неоднакове призначення [19, с. 42-43].

Значення суб'єктивної сторони: вона впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення; дає можливість відмежувати одне кримінальне правопорушення від іншого; дає можливість відмежувати протиправне від непротиправного; впливає на призначення покарання; впливає на рішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності і покарання [20, с. 37].

Вина особи – це основна, обов'язкова ознака будь-якого складу кримінального правопорушення, вона визначає саму наявність суб'єктивної сторони і значною мірою її зміст. Відсутність вини виключає суб'єктивну сторону і тим самим склад кримінального правопорушення [21, с. 6].

Отже, вина є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення. Без неї відсутній склад кримінального правопорушення, а тому не може бути кримінальної відповідальності (ст. 62 Конституції України, ст. 2 КК України) [1; 2].

Вина згідно ст. 23 КК України – психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності [2].

Умисел є найбільш поширеною формою вини: переважна більшість кримінальних правопорушень вчиняються умисно. Відповідно до ч. 1 ст. 24 КК України умисел поділяється на два види – прямий і непрямий (евентуальний) [2].

Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільне небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільне небезпечні наслідки і бажала їх настання.

Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільне небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільне небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання.

Законодавче визначення прямого і непрямого умислу містить три ознаки, які характеризують психічне ставлення особи до вчиненого нею діяння і його наслідків: усвідомлення особою суспільної небезпеки свого діяння; передбачення його суспільне небезпечних наслідків; бажання настання таких наслідків або свідоме припущення їх настання.

Щодо мотиву, мети, емоційного стану, то вони є факультативними ознаками суб'єктивної сторони. Тобто такими, що впливають на кваліфікацію діяння тільки у випадках, коли вони прямо зазначені в Законі або впливають з нього.

Мотив кримінального правопорушення – усвідомлене спонукання особи, що викликало в неї рішучість вчинити кримінальне правопорушення; інтегральне психічне утворення, що спонукає особу до вчинення суспільно небезпечного діяння та є його підставою.

Мотиви кримінального правопорушення можна поділити на три види:

- 1) суспільно-негативні;
- 2) суспільно-нейтральні;
- 3) суспільно-позитивні.

Мета кримінального правопорушення – уявлення про бажаний результат, досягнути якого прагне особа. Щодо емоціонального стану, то кримінальний закон в окремих випадках вказує на особливий емоційний стан людини як ознаку суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення [22, с. 91].

З суб'єктивної сторони кримінальне правопорушення, передбачене ст. 125 КК України характеризується виною у вигляді прямого умислу.

Варто зазначити, що умисел, як форма вини, в кримінальному правопорушенні, передбаченому ст. 125 КК України може виражатися в будь-якій своїй формі.

Приклад непрямого умислу вказаний у матеріалах вироку Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 13.02.2014 року по справі № 629/333/14-к (провадження № 1-кп/629/74/14). Так, 10.12.2013 року близько 20 години ОСОБА_1 знаходився в стані алкогольного сп'яніння у своїй квартирі та звернувся до ОСОБА_3 з вимогою про передачу йому 10 гривень для придбання спиртних напоїв. Коли ОСОБА_3 відмовила, ОСОБА_1, на ґрунті особистих неприязних відносин, діючи з непрямым умислом, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер свого діяння, у вигляді отримання особою похилого віку ОСОБА_3 тілесних ушкоджень, передбачаючи його суспільно – небезпечні наслідки і хоча не бажав, але свідомо припускав їх настання, із значною силою, з цією метою, навмисно завдав їй удар рукою в спину, від якого вона впала, вдарившись головою об дверну ручку. Внаслідок умисних дій ОСОБА_1 потерпілій ОСОБА_3 були заподіяні тілесні ушкодження, а саме: забита рана на лобі праворуч, синець в лівій скуло-орбітальній області, тобто легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я [12].

Звідси, випадки, коли особа вчинює правопорушення у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень шляхом непрямого умислу реально фіксуються на території нашої держави.

Отже, суб'єктивна сторона досліджуваного кримінального правопорушення полягає в умисній формі вини з прямим та непрямым умислом.

РОЗДІЛ 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ЛЕГКЕ ТІЛЕСНЕ УШКОДЖЕННЯ

3.1. Кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України

Однією з найважливіших умов призначення справедливого покарання за вчинення кримінального правопорушення є диференціація кримінальної відповідальності, яка спрямована на пошук найбільш адекватних заходів кримінально-правового впливу залежно від рівня суспільної небезпечності кримінальних правопорушень. Однією з її форм є закріплення у кримінальному законі кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак.

Інститут кваліфікуючих ознак є важливим напрямом розвитку кримінально-правової доктрини. Дослідження правової природи кваліфікуючих ознак, їх аналіз і систематизація мають вагоме значення для вдосконалення законотворчої діяльності та правозастосовної практики на сучасному етапі розвитку кримінального законодавства [23, с. 81].

Ознаки основного складу відрізняють кримінальні правопорушення один від одного, а також від інших правопорушень. Кваліфікуючі ознаки також встановлюють певні відмінності між кримінальними правопорушеннями, але вони стосуються тільки різновидів одного і того ж кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК України.

Не зважаючи на суттєві відмінності, кваліфікуючі ознаки нерозривно пов'язані з ознаками основного складу кримінального правопорушення, оскільки лише в сукупності вони утворюють кваліфікований склад.

Як і ознаки основного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки також впливають на кваліфікацію вчиненого. Однак вони змінюють кримінально-правову оцінку діяння, посилюючи покарання. Якщо

особа вчинила кримінальне правопорушення, що містить ознаки кваліфікованого складу, то кваліфікація буде відбуватися вже за іншою частиною відповідної статті, а отже, буде змінюватися і санкція.

За допомогою кваліфікуючих ознак законодавець конструює кваліфікований склад кримінального правопорушення, який характеризується суттєво зміненим, підвищеним рівнем суспільної небезпеки порівняно з основним складом. І основний, і кваліфікований склад кримінального правопорушення містить ознаки одного й того самого посягання, але кваліфікований склад утворює його більш небезпечний різновид. Відповідно, наявність кваліфікуючих ознак є підставою для застосування іншого, більш суворого покарання, ніж те, яке передбачене в санкції частини статті, що містить основний склад кримінального правопорушення [24, с. 48].

Кваліфікуючими ознаками досліджуваного кримінального правопорушення є:

- 1) умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я;
- 2) умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило незначну втрату працездатності.

Короточасним належить вважати розлад здоров'я тривалістю понад шість днів, але не більше як три тижні (21 день).

Під незначною стійкою втратою працездатності розуміють втрату загальної працездатності до 10%.

3.2. Відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст.125 КК України від суміжних правопорушень

Проблема розмежування виникає лише щодо споріднених – суміжних кримінальних правопорушень, тобто таких, які збігаються за рядом своїх характерних рис.

Очевидно, що роль розмежувальних ознак можуть відігравати лише такі, які в різних кримінальних правопорушення відрізняються. До них належать, насамперед об'єкт кримінального правопорушення, його предмет і потерпілий, протиправне діяння та його наслідки, спосіб вчинення кримінального правопорушення, ознаки спеціального суб'єкта, вина у вигляді умислу чи необережності.

Наявність спільної ознаки у кримінальних правопорушеннях проти здоров'я людини, тобто такої, яка має однаковий зміст у кількох складах кримінальних правопорушень, викликає як потребу теоретично з'ясувати відмінності між цими складами кримінальних правопорушень, так і розмежувати сферу застосування кожної з норм, що містять склади кримінальних правопорушень, ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді шкоди здоров'ю людини [25, с.104].

Частина 1 ст. 125 і частина 1 ст. 126 КК України мають деякі спільні елементи складу кримінального правопорушення, а саме: спільний об'єкт кримінального правопорушення; загальний суб'єкт кримінального правопорушення; умисна форма вини [26, с. 202].

Зокрема, основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126 КК України «Побої та мордування» є здоров'я особи. Додатковим факультативним його об'єктом можуть виступати воля, честь і гідність особи, її психічна недоторканність. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення полягає: 1) в завданні удару, побоїв або 2) вчиненні інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень. Закінченим правопорушення вважається з моменту завдання удару, побоїв, вчинення інших насильницьких дій. Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона характеризується умислом. Мотив і мета не мають значення для кваліфікації вчиненого [27, с. 103].

Відмежувати діяння у вигляді умисного легкого тілесного ушкодження від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126 КК України,

допомагають Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6 [28].

Відповідно до п. 3 цього підзаконного нормативно-правового акту побої не становлять особливого виду ушкоджень. Вони характеризуються заподіянням багаторазових ударів. Якщо після побоїв на тілі потерпілого залишилися ушкодження, їх оцінюють за ступенем тяжкості, виходячи зі звичайних ознак.

Якщо побої не залишили після себе ніяких об'єктивних слідів, судово-медичний експерт відмічає скарги потерпілого, вказує, що об'єктивних ознак ушкоджень не виявлено й не встановлює ступеня тяжкості тілесних ушкоджень [28].

Отже, основною відмінністю заподіяння умисного легкого тілесного ушкодження (ст. 125 КК України) від побоїв і мордування (ст. 126 КК України) є спричинення в першому випадку суспільно небезпечних наслідків у вигляді шкоди здоров'ю. Умисне легке тілесне ушкодження є кримінальним правопорушенням з матеріальним складом і вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді легкого тілесного ушкодження на відміну від побоїв і мордування, що вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої дії (завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю й не спричинили тілесних ушкоджень).

Відповідно до ч. 1 ст. 125 КК України шкода здоров'ю може виражатися в порушенні анатомічної цілісності тканини або в порушенні нормального функціонування тканин чи органів тіла людини, яке не спричинило короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності, а згідно з ч. 2 ст. 125 КК України шкода здоров'ю виражається в короточасному розладі здоров'я або незначній втраті працездатності [29, с. 330].

Отже, за змістом КК України побої та мордування не викликають порушення анатомічної цілості чи нормального функціонування тканин і органів

людини, але обов'язково спричиняють фізичний біль. За цією ознакою вони відрізняються від тілесного ушкодження.

Таким чином, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 125 КК України відрізняється від ст. 126 КК України наявністю або відсутністю тілесних ушкоджень, які встановлює судово-медичний експерт.

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті виконання даної роботи, метою написання якої було комплексне вивчення об'єкту, суб'єкту, об'єктивної та суб'єктивної сторін кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 КК України «Умисне легке тілесне ушкодження», а також висвітлення кваліфікаційних ознак даного кримінального правопорушення та його відмежування від інших кримінальних правопорушень, після проведеного теоретичного аналізу відповідної наукової літератури та законодавчої бази з теми дослідження, за підсумком можна зробити наступні висновки.

Кримінальними правопорушеннями проти здоров'я називають суспільно небезпечні навмисні чи необережні дії (або бездіяльність), спрямовані на заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини.

Кримінальний кодекс України розподіляє тілесні ушкодження за ступенем їх тяжкості від найбільш небезпечного до найменш небезпечного. До основних видів належать тяжкі тілесні ушкодження, тілесні ушкодження середньої тяжкості та легкі тілесні ушкодження.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 КК України виступають суспільні відносини щодо охорони здоров'я особи.

Безпосереднім об'єктом досліджуваного кримінального правопорушення є здоров'я людини. Здоров'я звичайно прийнято визначати як нормальне функціонування тканин і органів тіла людини.

З об'єктивної сторони умисні легкі тілесні ушкодження характеризуються: суспільно небезпечними діями у виді фізичного впливу; суспільно небезпечними наслідками, встановленими судово-медичною експертизою; необхідним причинним зв'язком між діями і наслідками; місце, час, спосіб, знаряддя і обстановка вчинення кримінального правопорушення на кваліфікацію не впливають.

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 125 КК України відноситься до кримінальних правопорушень з матеріальним складом, адже для

кваліфікації суспільно небезпечного діяння за вказаною статтею КК України необхідна наявність наслідків – легких тілесних ушкоджень.

Суб'єкт досліджуваного кримінального правопорушення загальний – особа, що досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона досліджуваного кримінального правопорушення полягає в умисній формі вини з прямим та непрямым умислом.

Кваліфікуючими ознаками досліджуваного кримінального правопорушення є:

3) умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я;

4) умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило незначну втрату працездатності.

Короточасним належить вважати розлад здоров'я тривалістю понад шість днів, але не більше як три тижні (21 день).

Під незначною стійкою втратою працездатності розуміють втрату загальної працездатності до 10%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 13.11.2022).
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення 17.03.2021).
3. Андрусів Г. В. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ: Вид. Паливода А. В., 2012. 124 с.
4. Сливич І. І. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. Ужгород: Гельветика, 2014. 655 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / За заг. ред. В. В. Сухоноса. Суми: Університетська книга, 2018. 420 с.
6. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Київ, 2016. 236 с.
7. Кримінальне право України: Загальна частина. / за ред. В.П. Ємельянов. Харків: Право, 2018. 142 с.
8. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2016. 363 с.
9. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. К.: «Дакор», 2013. 786 с.
10. Савченко А.В. Сучасне кримінальне право України: курс лекцій. Київ, 2015. 514 с.
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
12. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 17.04.2021).
13. Смакота М.М. Особливості умисного заподіяння тілесних ушкоджень. *Матеріали III Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму*. Тернопіль: Вектор, 2020. С.357-359.

14. Логінова В.В. Поняття та елементи способу заподіяння тілесних ушкоджень. *Держава і право*, 2012. № 49. С.514-519.
15. Катеринчук К.В. Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність) як ознака об'єктивної сторони правопорушень проти здоров'я особи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2015. № 1. С. 100–117.
16. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / за заг. ред. О.М. Литвинова. Х.: Вид-во ХНУВС, 2013. 572 с.
17. Баулін Ю.В. Кримінальне право України: підручник. Харків: Право, 2015. 608 с.
18. Берзін П. С. Суб'єкт правопорушення. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2013. № 1 (1). С. 142–159.
19. Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Харків: Право, 2018. 142 с.
20. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. 388 с.
21. Шестопалова Л. Поняття вини в українському праві. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, 2017. № 3. С. 5-15.
22. Кваліфікація правопорушень у діяльності Національної поліції України: навчальний посібник. / За заг. ред. О.М. Литвинова. Харків, Константа, 2017. 448 с.
23. Митрофанов І. І. Загальна частина кримінального права України: навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2015. 576 с.
24. Кримінальне право України. Особлива частини: навчальний посібник. / за ред. В. О. Кузнецов, М. П. Стрельбицький. Київ: Істина, 2015. 380 с.
25. Малярчук Н. В., Роздільна А. А. Проблеми кваліфікації та відмежування суміжних правопорушень. *Журнал східноєвропейського права*, 2018. № 58. С. 103-108.
26. Науково практичний коментар Кримінального кодексу України. / За заг. ред. В.В. Галушка. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2018. 784 с.

27. Гаркуша А.Г., Лень В.В. Побої і мордування у кримінальному праві та законодавстві: монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 129 с.

28. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я від 17 січня 1995 року № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95#Text> (дата звернення 17.03.2021).

29. Цвігун Д. Особливості кваліфікації правопорушень проти життя та здоров'я особи. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С.328-333.